

Jaagsiekte in Nederland na import uit Schotland

Eind januari heeft de eigenaar van een twintig maanden oude ram die in oktober 2020 is geïmporteerd uit Schotland contact opgenomen met de Veekijker omdat deze ram na een aantal behandelingen met verschillende antibiotica vanwege longontsteking, kortadempig bleef en achteruitging. Met de eigenaar zijn de mogelijke oorzaken besproken en is afgesproken om het dier voor pathologisch onderzoek aan te bieden als het dier het niet zou redden. Dit laatste is enkele dagen later gebeurd. Bij het pathologisch onderzoek was sprake van bleke en stevige longen, een lokaal chronische pleuritis, een schuimige inhoud in de trachea, uitgebreid longoedeem en een uitgebreide interstitiële pneumonie. Verspreid door de longen kwamen in grootte variërende noduli voor waarbij bij histologisch onderzoek de typische veranderingen werden waargenomen die passen bij de diagnose jaagsiekte.

Jaagsiekte is een chronische, progressief en uiteindelijk dodelijk verlopende besmettelijke longaandoening. In een verder gevorderd stadium gaat de ziekte met vermagering gepaard. In veel opzichten doet deze ziekte aan zwoegerziekte denken. Tot een paar decennia geleden dacht men dat zwoegerziekte en jaagsiekte één en dezelfde aandoening waren. Andere namen voor jaagsiekte zijn longadenomatose, sheep pulmonary adenomatosis (SPA), ovine pulmonary adenocarcinoma (OPA) en 'driving sickness'. De naam jaagsiekte is Zuid-Afrikaans. De ziekte is in dat land voor het eerst in 1825 beschreven. De aandoening komt in veel schapenlanden voor, maar niet in Australië en Nieuw-Zeeland.

Jaagsiekte heeft een lange incubatietijd; meestal doen klinische verschijnselen zich niet voor de leeftijd van twee jaar voor. Een enkele keer zijn longafwijkingen te zien bij jongere dieren. Bij een hoge besmettingsdruk kunnen lammeren van ongeveer een half jaar afwijkingen hebben. Jaagsiekte wordt veroorzaakt door een beta-retrovirus, het jaagsiekteretrovirus (jaagsiekte sheep retrovirus (JSRV)). Dit virus maakt dat cellen van kleine luchtwegen en longblaasjes tumoreus ontaarden. De longtumor produceert vocht en deze toenemende vochtproductie zorgt er uiteindelijk voor dat het schaap hoorbaar ademhaalt; met een stethoscoop is dat goed te constateren. In een later stadium loopt schuimig vocht uit de neus als je de kop van het dier laag of de achterpoten hoog houdt. In besmette koppels loopt de jaarlijkse uitval uiteen van één tot tien procent, maar het besmettingspercentage is vaak veel hoger. Opstallen en nauw contact bevorderen, net als bij zwoegerziekte, de besmetting. Het virus verspreidt zich via de ademhaling. Een behandeling is bij jaagsiekte niet mogelijk. In Nederland is jaagsiekte in 1978 vastgesteld bij uit het Verenigd Koninkrijk geïmporteerde schapen. Na het stellen van de diagnose zijn alle importdieren en alle schapen die met deze dieren in contact waren geweest geruimd. Daarna is jaagsiekte hier niet meer vastgesteld. Dit is opmerkelijk omdat regelmatig schapen worden geïmporteerd uit landen waar deze ziekte inheems is. Dit is het eerst bevestigde geval van jaagsiekte na 1978.

Via VeekijkerNieuws houden wij u elk kwartaal op de hoogte van nieuws uit de monitoring van diergezondheid bij kleine herkauwers. Mocht er tussendoor iets belangrijks spelen dan sturen wij u daarover een e-mail. Wilt u op de hoogte blijven van actueel nieuws over diergezondheid? Meld u dan aan voor onze nieuwsbrieven, waaronder het Veekijkernieuws, via www.gddiergezondheid.nl/email

Aandachtspunten komend kwartaal

- maagdarmpwormen
- diarree bij lammeren
- vaccinaties

Aanmelden sectiemateriaal

U kunt dieren bij GD 24 uur per dag, 7 dagen per week aanmelden voor pathologisch onderzoek. Dit kan via www.gddiergezondheid.nl/ ophaaldienst of via **0900-2020012**. Wij halen dieren die 's avonds voor 22.00 uur zijn aangemeld de eerstvolgende werkdag op. Belt u 's ochtends? Dan bekijkt de planner of de opdracht nog in de route past. Het is voor een optimaal onderzoek van belang een goede en volledige anamnese toe te voegen, vers materiaal in te sturen (koelen in warme tijden) en een dier te selecteren dat een goede representant is van het probleem waar u een antwoord op wilt hebben.

Schmallenbergvirus bij lammeren met aangeboren afwijkingen aangetoond

Eind december 2020 hebben meerdere schapenhouders contact opgenomen met de Veekijker over de geboorte van lammeren met aangeboren afwijkingen. De lammeren waren in de meeste gevallen na een normale draacht lengte geboren. De afwijkingen die werden gezien waren onder andere kromme poten, draainecken en bochels in de rug. Deze afwijkingen kunnen hun oorsprong in verschillende oorzaken hebben. De afwijkingen ontstaan in de periode van de dracht wanneer het neuromusculaire apparaat zich ontwikkelt, ongeveer tussen dag 25 en 60. Op advies van de Veekijker zijn lammeren ingestuurd voor pathologisch onderzoek.

Naast genoemde afwijkingen kwamen afwijkingen aan het zenuwstelsel voor en is het schmallenbergvirus (SBV) aangetoond. Het SBV is een virus uit de Simbu serogroep van het genus Orthobunyaviridae en de familie Bunyaviridae.

Het SBV is voor het eerst in 2011 aangetoond in Noordwest-Europa. Het virus kan zich in de zomer en nazomer, via stekende insecten, razendsnel verspreiden. Dat ook dit jaar weer enkele gevallen voorkomen is geen verrassing. Na de introductie in 2011 zal de weerstand in de populatie in de loop der jaren waarschijnlijk geleidelijk zijn afgenomen. Zodoende krijgt het virus opnieuw een kans om voor problemen te zorgen. Echter, de verwachting is ook dat de problemen niet zo groot zullen zijn als ten tijde van de eerste introductie. Omdat er meerdere oorzaken zijn voor de beschreven aangeboren afwijkingen is het belangrijk om de oorzaak te achterhalen. Dit kan door middel van pathologisch onderzoek. U kunt kadavers (in geval van abortus/doodgeboorte/slappe lammeren: vrucht en nageboorte) voor pathologisch onderzoek bij GD aanbieden bij de Ophaaldienst (0900-2020012).

Stand van zaken abortus bij kleine herkauwers

Begin februari 2021 was van 21 abortusinzendingen de uitslag bekend. Daarbij zijn onder andere *Campylobacter* spp., *Chlamydia abortus*, *Toxoplasma gondii*, *Listeria* spp. en *Salmonella* spp. gevonden als aanwijsbare oorzaak voor abortus. In zes gevallen werd een *Listeria* spp. gevonden; zowel *L. monocytogenes* als *L. ivanovii* zijn aangetoond. Ook werd in een aantal gevallen geen besmettelijke oorzaak aangetoond maar was

wel sprake van een ontstekingsbeeld in placenta of organen van de verworpen vrucht. In deze gevallen is zeer waarschijnlijk wel sprake van een besmettelijke oorzaak. In dergelijke gevallen is het raadzaam om nogmaals een verworpen vrucht en nageboorte aan te bieden voor pathologisch onderzoek. Een toegenomen aantal abortusgevallen bij kleine herkauwers is meldingsplichtig.

Salmonellose oorzaak van abortus bij schapen

In de nazomer van 2020 meldden wij u dat salmonellose was bevestigd bij een pasgeboren schapenlam. Eind december 2020 en begin 2021 is in meerdere gevallen een *Salmonella* spp. uit de serogroep F-67 gevonden als oorzaak van abortus bij schapen. Het betreft

in deze gevallen waarschijnlijk *S. diarizonae*, welke in het verleden vaker bij schapen is gevonden. Na contact met betreffende houders blijkt het vaak te gaan om één of enkele dieren in het koppel, waarbij geen duidelijke ziekteverschijnselen zijn

Bel de Veekijker

Op werkdagen kunt u rechtstreeks contact opnemen met de Veekijker: **0900 - 710 00 00**. Via het keuzemenu kiest u de diersoort waar u informatie over wilt hebben. Het team Kleine Herkauwers is bereikbaar van 15.00-17.00 uur.

vlnr: Piet Vellema, Karianne Peterson, René van den Brom en Eveline Dijkstra

Anemie bij geitenlam

Bij pathologisch onderzoek van gestorven zogende lammeren zonder voorafgaande duidelijke klinische verschijnselen wordt niet in alle gevallen een infectieuze oorzaak gevonden. Bij zowel geiten- als schapenlammeren kan sterfte ook voeding gerelateerd zijn. In een aantal gevallen bleek onvoldoende biest- of melkgift het probleem. Bij een enkel geitenlam werd anemie geconstateerd ten gevolge van afwijkend functioneren van het beenmerg. Dit komt zo nu en dan voor na het verstrekken van runderbiest. Biest van runderen kan sporadisch stoffen bevatten die na opname leiden tot een ernstige immuunreactie in het lam die gepaard gaat met bloedafbraak. Een kleine hoeveelheid biest (50 -150 ml) kan al fataal zijn.

opgemerkt. GD heeft houders geadviseerd om van meerdere verwerpers aanvullend onderzoek te laten uitvoeren. Salmonellose is een meldingsplichtige aandoening.

Diergezondheidsbarometer Kleine Herkauwers

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Rustig ¹	Verhoogde attentie ²	Nader Onderzoek ³
Artikel 15 ziekten (aangifte- en bestrijdingsplichtig)				
<i>Brucella melitensis</i> -brucellose	GD heeft in 2020 veel gecommuniceerd om bedrijven te motiveren om monsters in te sturen en heeft benodigde aantal gehaald.	*		
<i>Coxiella burnetii</i> -Q-koorts	In 2016 is het laatste melkgeitenbedrijf vrij verklaard van een infectie met <i>Coxiella burnetii</i> .		*	
Mond-en-klauwzeer (MKZ)	Geen MKZ in Nederland sinds 2001.	*		
Scrapie	Bijna geen gevallen meer bij schapen in de afgelopen tien jaar. Bij de jaarlijkse steekproef bleken alle onderzochte rammen te beschikken over het gewenste genotype. Bij geiten eerste geval in 2000 en laatste geval in 2001.	*		
Bluetongue (BT)	Sinds 2012 is Nederland officieel BT-vrij. In Europa meerdere haarden van BT. BTV-8 onder andere in Duitsland, Luxemburg en België. Veel uitbraken van BTV-4 rond Middellandse Zee.		*	
Peste des petits ruminants (PPR)	Nog nooit in NL.	*		
Schapen- en geitenpokken	Nog nooit in NL.	*		
Artikel 100 ziekten (meldingsplichtig)				
Salmonellose	Sinds 2016 op meerdere bedrijven recidiverende en massale sterfte bij lammeren op melkgeitenbedrijven veroorzaakt door een multiresistente <i>S. Typhimurium</i> . Ook meerdere ziektegevallen bij mensen veroorzaakt door hetzelfde MLVA-type van de bacterie. Bron van infectie is onbekend; ook is niet bekend waar bacterie zich schuil houdt buiten aflamseizoenen. <i>Salmonella</i> spp. heeft op meerdere schapenbedrijven geleid tot abortus. Mogelijk gaat het om <i>S. diarizonae</i> .		*	*
				Nader onderzoek bij melkgeiten voorbereid.
Campylobacteriose	Enkele gevallen per jaar.	*		
Listeriose	Listeria encefalitis komt regelmatig voor bij schapen maar vooral bij melkgeiten. Onbekend is hoe lang uitscheiding van listeria in melk plaatsvindt. Zowel <i>L. monocytogenes</i> als <i>L. ivanovii</i> kunnen abortus veroorzaken bij schapen en geiten.		*	*
				Nader onderzoek naar de bij mens en dier gevonden types is gewenst.
Toxoplasmose	Enkele bevestigde gevallen per jaar; seroprevalentie is hoog bij schapen en geiten.	*		
Echinococcose	In de afgelopen jaren geen bevestigde gevallen.	*		
Yersiniose	Enkele gevallen per jaar. In 2020 op een drietal geitenbedrijven aangetoond als oorzaak van diarree en sterfte.	*		
Leptospirose tgv <i>L. Hardjo</i>	Al jaren geen gevallen bij schapen en geiten.	*		
Zwoegerziekte	Belangrijk(st)e infectieuze aandoening op grote bedrijven.	*		
Overige OIE lijst aangifteplichtige ziekten in Nederland				
<i>Chlamydia abortus</i> -enzoötische abortus	Bij geiten en schapen al jaren één van de belangrijkste oorzaken van abortus.		*	
<i>Fasciola hepatica</i> -leverbotziekte	In 2020 enkele acute en chronische infecties. Alertheid geboden in gebieden met verhoogd grondwaterpeil. Vanwege stopzetting werkzaamheden Werkgroep Leverbotprognose kunnen veehouders niet meer proactief worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot leverbot.	*		

Vervolg tabel

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Rustig ¹	Verhoogde attentie ²	Nader Onderzoek ³
<i>Mycobacterium avium</i> subsp. <i>paratuberculosis</i> -paratuberculose	Regelmatig gevallen vooral bij melkgeiten en een enkele keer bij schapen.	*		
Ecthyma	Als in andere jaren.	*		
<i>Francisella tularensis</i> -tularemie	Sinds 2011 regelmatig besmette hazen en enkele humane tularemie patiënten in Nederland.		*	
Caprine arthritis encephalitis- (CAE)	Veel voorkomende aandoening waarvan het veroorzakende virus zich op grote en kleine bedrijven soms anders gedraagt.		*	
Schapen- en geitenpokken	Nog nooit in NL.	*		
Uit monitoring				
Jaagsiekte	Introductie van jaagsiekte in Nederland met import van een ram uit Schotland. Diagnose bevestigd middels pathologisch onderzoek; buitenlandse confirmatie volgt. Jaagsiekte is voor het laatst in 1978 in Nederland gediagnosticeerd.		*	*
Diarree bij melkgeiten	Op meerdere melkgeitenbedrijven krijgen met enige regelmaat volwassen geiten plotseling diarree; de diarree kan mild verlopen maar ook waterdun zijn en met bloedbijmenging gepaard gaan. Soms herstellen deze dieren spontaan, maar in veel gevallen bestaat de indruk dat antibiotica nodig zijn om het leven van het dier te redden. Meerdere factoren waaronder vooral de voeding spelen hierbij een rol.		*	*
Schmallenbergvirus	Eind 2020 is het schmallenbergvirus aangetoond met pathologisch onderzoek bij misvormde lammeren.		*	
Encefalitis met onbekende oorzaak	Bevinding van een meningo-encephalitis bij een schaap, mogelijk ten gevolge van een virale infectie. Onderzoek moet uitwijzen om welk agens het gaat.		*	
Multiresistente <i>E.coli</i>	Aanwezigheid van multiresistente <i>E.coli</i> op een melkschapenbedrijf leidt tot problemen in de opfok en bij oudere dieren. Een mogelijke bron is nog niet achterhaald.			
<i>Pithomyces chartarum</i>	Meerdere bedrijven waar fotosensibiliteit bij schapen is gemeld. Vaak werden verhoogde bloedleverenzymen aangetoond. Ook werd de verwekker gevonden in grasmonsters van bedrijven met problemen. Nader onderzoek volgt.		*	*
Kopervergiftiging	Op melkschapenbedrijven de laatste jaren regelmatig uitval door kopervergiftiging door fouten bij samenstellen van krachtvoer.		*	

¹ Rustig: geen actie vereist of actie leidt naar verwachting niet tot een duidelijke verbetering

² Verhoogde attentie: attendering op een bijzonderheid.

³ Nader onderzoek: nader onderzoek is lopend of gewenst.

Monitoring Diergezondheid

Royal GD voert sinds 2002 de diergezondheidsmonitoring in Nederland uit in nauwe samenwerking met onder andere de diersectoren, het bedrijfsleven, het ministerie van LNV, dierenartsen en veehouders. De informatie die in de monitoring wordt gebruikt, wordt op verschillende manieren verzameld waarbij het initiatief gedeeltelijk bij dierenartsen en veehouders en gedeeltelijk bij GD ligt. De informatie wordt integraal geïnterpreteerd om de doelstellingen van de monitoring, het snel signaleren van diergezondheidsproblemen enerzijds en het volgen van trends en ontwikkelingen anderzijds, te bereiken. Samen werken we aan diergezondheid in belang van dier, dierhouder en samenleving.